

מתנות עניים

שיעור זה קשור לכלל:
חלק הכלל בממוץ

תמצית השיעור: סתירה בדברי הרמב"ם ביחס לגדר הממוני של מתנות עניים מתיישבת לאור ההבנה שהפאה היא "חלק הכלל" בממוני של האדם. הבנה זו, עם ביאור ההבדל שבין פאה ובין לקט, מיישבים קשיים נוספים ביחס למתנות עניים.

הצעת הסוגיא

במשנה מובא (פאה פ"ח מ"א):

מאימתי כל אדם מותרין בלקט, משילכו הנמושות. בפרט ועוללות, משילכו העניים בכרם ויבואו. ובזיתים, משתרד רביעה שניה...

במקרה שעניים כבר לא באים - מותר לכל אדם ללקוט את התבואה!¹
בירושלמי למשנה זו מובא:

תני, מתנות עניים שבשדה שאין עניים מקפידים עליהם, הרי הן של בעל הבית. רבי בון בר חייא בעי: ויש אדם קורא שם פאה לעצמו?! תני ר' שמעון בר יוחאי: "לעני ולגר תעזוב אותם" - ולא לעורבים ולעטלפים.

אף כאן אנו מוצאים דין דומה. מכיון שאין העניים מקפידים - הרי שיכול בעל הבית ללקוט את הלקט.

ההבדל בין שני המקרים בולט. במשנה: "כל אדם מותרין", ובירושלמי: "הרי הן של בעל הבית". יש להבין מהו מקורו של הבדל זה ומהי משמעותו. יש להוסיף בהקשר זה את קושייתו של ר' עקיבא איגר על המשנה:

קשה לי, הא הלקט שנופל בעת הקצירה שהוא על שדה דבעל הבית, כשנתיאשו העניים ונעשה הפקר מיד יזכה בעל השדה מדין קנין חצרו שקונה שלא מדעתו... וצע"ג.

¹ על טעמו של דין זה, בגמרא וברמב"ם, נעמוד בהמשך.

הכיצד אומרת המשנה ש"כל אדם מותרין בלקט", והרי בעל השדה ראוי לזכות בלקט בקנין חצר? !
קושיא זו מחדדת את ההבדל בין המקרים לעיל.

הרמב"ם פסק את הדין המופיע במשנה ואת הדין המופיע בירושלמי כלשונם, ולכאורה יש בכך סתירה ביחס לשאלה: של מי הן מתנות עניים כשאין עניים, האם הן של בעל הבית או של כל אדם. בהל' מתנות עניים (פ"א ה"י) כתב:

נאמר במתנות עניים "לעני ולגר תעזוב אותם", כל זמן שהעניים תובעין אותן, פסקו העניים לבקש ולחזור עליהם הרי הנשאר מהן מותר לכל אדם, שאין גופו קדוש כתרומות, ואינו חייב ליתן להן דמיהן, שלא נאמר בהן ונתן לעניים, אלא "תעזוב אותם", ואינו מצווה לעזוב אותן לחיה ולעופות אלא לעניים, והרי אין עניים.

ובהמשך הפרק (הי"ג) כתב:

מתנות עניים שבשדה שאין העניים מקפידים עליהן הרי הן של בעל השדה, ואף על פי שעדיין לא פסקו העניים מלחזור על מתנותיהם.

הרדב"ז מיישב, כי להלכה אין הבדל בין המקרים (דבריו מופיעים בפירושו להי"א שם):

ומתוך לשון הירושלמי משמע שאין מותר אחר זמן זה אלא לבעל השדה, דגרסינן מתנות עניים שבשדה שאין עניים מקפידין עליהן הרי הם של בעל הבית ע"כ. ולפי זה הא דתנן מותרין לכל אדם לאו דווקא, אלא לומר שמותרין לעשירים ולעולם בעל השדה דווקא. ואפשר לחלק בין המתנות שאין העניים מקפידים עליהם שהם לבעל השדה, אבל מה שנשאר אחר העניים אפשר לומר שהוא לכל אדם, והנכון אצלי שהכל לבעל השדה.

לפי דבריו כוונת הרמב"ם שגם בהל' ה' הנותר מן הלקט הוא לבעל הבית, אבל אחרונים אחרים² נקטו כפשט דברי הרמב"ם, וצ"ע.

כדי לעמוד על הגדר המדויק של מתנות עניים, נעיין בדברי הירושלמי הדין באיסור לסייע לאחד העניים בלקיטת פאה (פ"ה ה"ה):

משנה: ...ומי שאינו מניח את העניים ללקט, או שהוא מניח את אחד ואת אחד אינו מניח, או שהוא מסייע את אחד מהן - הרי זה גוזל את העניים, על זה נאמר "אל תשיג גבול עולים".

גמרא: ...ועל זה נאמר "אל תשיג גבול עולים". ר' ירמיה ורב יוסף, חד אמר אלו עולי מצרים, וחד אמר אלו שירדו מנכסיהן - לסמיא צווחין סגיא נהורא

² עי' בספר המפתח (מהר" פרנקל) להל' מתנות עניים פ"א הי"א.

(לעיוור קוראים 'סגי נהור', אור גדול. כך למי שירד מנכסיו קוראים 'עולה'). אמר ר' יצחק: "ועניי מרודים תביא בית", אמר ר' אבין: אם עשית כן מעלה אני עליך כאלו הבאת ביכורים לבית המקדש, נאמר כאן "תביא", ונאמר להלן "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך וגו'".

מי שנוהג שלא כשורה בפאה, הרי הוא גוזל את העניים, ועובר על הכתוב: "אל תשיג גבול עולים". מי הם ה"עולים"? נחלקו בכך שני אמוראים - רב ירמיה ורב יוסף - האם הם "עולי מצרים", או אלו שירדו מנכסיהם. לביאור הירושלמי, יש להקדים יסוד בדיני ממונות.

חלק הכלל בממון

כתב הרב קוק זצ"ל (אגרות ראי"ה ח"א, אג' פ"ט):

והנה ההכרעה בין שיתוף הקנין, המעביר קו על כח הצדק של "שלי שלי ושלך שלך", ובין הגבלת זכויות כל יחיד ויחיד, זה אחד מהדברים הקשים שבעמקי המשפט. והנה על הדבר הנאבד באמת הכריעה תורה, שאחר היאוש כבר כח השיתוף גובר בו על כח היחוד, והשיקול האלקי השווה בזה את כף המאזנים לצד הקומונא, שגם בה נמצא גרעין טוב, ובלא יאוש נתן מקום להכריע על ידו את יתרון השימוש לטוב ולצדק בכח הרכוש.

שני כוחות יש בממונות, הקיימים זה לצד זה: כח השיתוף וכח היחוד. כח השיתוף הוא שיתופו של הממון בין כלל האנשים. זהו כח המנוגד לאמירת: "שלי שלי ושלך שלך", שכן הוא אומר כי הכל שייך לכל. מנגד, קיים כח היחוד, המייחד את הממון לאדם מסוים. מהו מקורו של כח השיתוף? הכיצד ניתן לומר כי אין הממון שייך לבעליו, והרי זה מנוגד לכלל הגדרת דיני ממונות?

בספר הכוזרי מגדיר ענין זה (מאמר שלישי, י"ט):

...והמתפלל אך ורק בעדו דומה לאדם שבשעת סכנה למדינה יסתפק בתקון ביתו הוא ואינו רוצה להשתתף עם אנשי המדינה בתקון חומותיהם. אדם כזה הוצאתו מרובה וסכנתו מתמדת. ואילו האיש המשתתף עם הצבור, הוצאתו מועטת ובטחונו מרובה, כי את אשר לא הספיק האחד לעשות באחר ומשלימו, וכך תעמוד המדינה על השלמות הגדולה ביותר האפשרית לה, וכל אנשיה יהיו נהנים מברכותיה על ידי הוצאה מועטת, והכל לפי החוק ומתוך הסכמה. כך קורא אפלטון את ההוצאה לפי החוק: 'השתתפות החלק בכל'. ומשעה שהיחיד מתעלם מהיותו חלק בכל, זאת אומרת מחובתו לעבוד למען תיקון הצבור שהוא חלק ממנו, ומחליט לחסוך תועלתו לו לעצמו, חוטא הוא לכלל וביותר לנפשו, כי היחיד בקרב הצבור הוא כאבר יחיד בכללות הגוף, שכן אלו היתה הזרוע מונעת את דמה בשעה שיש צורך בהקזתו היה הגוף כלה והזרוע כלה עמו. אכן ראוי לו ליחיד

לסבול אף את מר המות למען הצלת הכלל, אך לפחות צריך היחיד לחשוב על חלקו בכלל למען יתן תמיד חלקו ולא יתעלם ממנו. אולם הואיל ודבר זה אין ללמדו מן ההקש קבע האלוה את כל דיניו. המעשרות והמתנות והקרבתות ודומיהם הם חלק הכלל בקנינים, ובמעשים - השבתות והמועדים והשמיטות והיובלים וכיוצא בהם, ובדבורים - התפלות והברכות והתשבחות, ובמדות - האהבה והיראה והשמחה.

ישנם דברים הנמצאים אצל האדם, אך הם שייכים לכלל. הם חלק הכלל בממונו - חלק השייך לכלל והוא נמצא ביד האדם. דוגמא לכך רואה הכוזרי במעשרות וכדומה, השייכים לכלל, והם ניתנים לכלל על ידי האדם המפריש אותם מממונו. יש לאדם חיים פרטיים, יצר קיום פרטי ושאיפות פרטיות. אולם, האדם הוא גם חלק מכלל, ועליו לחיות את חיי הכלל, לרצות בקיומו ולמלא את שאיפותיו. על פי רוב אין חלק הכלל שבחיינו של אדם ניכר, אך יש זמנים - כגון מלחמה - בהם חלק הכלל קובע את סדרי החיים וההתנהגות.

נמצא, כי המפריש את מתנות העניים, איננו רק נותן משלו, אלא גם מגלה את חלק הכלל בממונו, ונותנו לעניים.

נראה, שבדבר זה נחלקו האמוראים בירושלמי. האומר כי גזל עניים הוא גזל "עולי מצרים", מבין כי המתנות שייכות לכלל ישראל, והגוזל את העניים גוזל את הכלל. הביטוי "עולי מצרים" מלמד, כי נתינת המתנות לעניים היא חלק מהותי מחלוקת הנחלות בישראל. חלוקת הנחלות כוללת בתוכה את הנתינה של חלק הכלל שבקרקע ובתבואתה למי שאיבד את נחלתו. על כן מי שפוגע בעניים - פוגע בחלוקת הנחלות שנעשתה על ידי עולי מצרים. הדעה השניה סוברת שגזל מתנות עניים הוא גזל העניים עצמם שנקראו "עולים". דעה זו חולקת על הדעה הקודמת, וסוברת כי המתנות אינן שייכות לכלל ישראל, אלא לעניים ממש. אין זה חלק הכלל בממון, אלא רכוש האדם שהוא נותנו לעניים.

ביאור דברי הרמב"ם

כאשר נתן אדם לקט, שכחה ופאה, הרי שהתבואה מוגדרת כ"חלק הכלל" בממונו. אין זה רכוש העניים, אלא רכוש הכלל, שדרך השימוש בו היא על ידי נתינתו לעניים³. כאשר לא

³ ביטוי לסברא זו ניתן לראות בגמרא בחולין (קמ"א ע"ב). הגמרא דנה בדברי ר' יהודה במשנה: "הנוטל אם על הבנים, ר' יהודה אומר: לוקה ואינו משלח, וחכמים אומרים: משלח ואינו לוקה". השאלה היא, האם ר' יהודה סובר שלא הניתק לעשה לוקין עליו, ולכן בשילוח הקן לוקה, או סובר "שלח מעיקרא משמע", והלאו אינו ניתק לעשה. הגמרא הביאה ראיה לדעת ר' יהודה ממתנות עניים: "תא שמע דתני ר' אושעיא ור' חייא 'לא תשוב' - ושב, 'לא תכלה' - וכלה, ישנן בכלל מלקות ארבעים, דברי רבי יהודה. שמע מינה טעמיה דרבי יהודה משום דקסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו. דלמא התם היינו טעמא דקסבר תעזוב מעיקרא משמע". ופירש רש"י שם: "מעיקרא משמע - לא תכלה, אבל מה עליך לעשות עזוב אותם ולא תכלה". ונראה שהבינה הגמרא שיש במתנות עניים שני שלבים: הראשון הוא ה'לאו' - "לא תכלה" והשני הוא העשה - "לעני ולגר תעזב אותם", אלא שר' יהודה אינו מקבל הבנה זו, וסובר שהעשה והלאו עניינם אחד. יש לומר, שלדעת חכמים החולקים על ר' יהודה, נשאר תבואה זו. לדעת חכמים יש במתנות עניים שני עניינים נפרדים,

נלקחו המתנות על ידי העניים - הרי שהן שייכות לכלל - ועל כן מותרין כל אדם בלקט⁴. בעל השדה אינו יכול לזכות בתבואה זו, שכן הוא קרא לה שם פאה, ואדם אינו יכול לקרוא שם פאה לעצמו, כדברי ר' בון בירושלמי (פ"ח ה"א שהובא לעיל), ועל כן כל אדם - דווקא - מותרין ללקוט, ולא בעל השדה.

אולם, כאשר זהו לקט שאין העניים מקפידים עליו, הרי שכלל לא יצא ממון זה מרשות בעל הבית. לא נקרא עליו שם פאה, ואין הוא חלק הכלל בממונו של בעל הבית, ועל כן יכול הוא לזכות בכך.

בכך מיושבת גם קושיית רע"א. הלקט איננו הפקר, אלא הוא ממון הכלל. כל זמן שיש עניים שלוקטים, הרי שזו צורת השימוש של הכלל בתבואה. משפסקו עניים ללקוט, חוזרת התבואה להיות ברשות הכלל, וכל אדם מותרים בו. על כן לא שייך לדון בקנין חצר של בעל הבית.

ביאורים נוספים

לאור יסוד זה, מתבארות קושיות והערות נוספות בענין זה.

א. בגמרא (בבא מציעא כ"א ע"ב) מובא, תוך כדי הדיון בענין "יאוש שלא מדעת", האם הוי יאוש או לא:

תא שמע, מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו בה הנמושות, ואמרינן מאי נמושות, ואמר רבי יוחנן סבי דאזלי אתיגרא, ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי, ואמאי נהי דעניים דהכא מיאשי, איכא עניים בדוכתא אחרייתא דלא מיאשי, אמרי כיון דאיכא עניים הכא, הנך מעיקרא איאוש מיאש ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה.

יסוד ההיתר של כל אדם בלקט הוא, על פי הגמרא, יאוש העניים. הרמב"ם בפירושו המשנה בפאה כותב:

אמר ה' במתנות האלו הנעזבות לעניים, "לעני ולגר תעזב אותם", ואם חדלו עניים מלחזור אחריהם הותרו לכל אדם, לפי שלא צוה ה' להניחם לאבוד או לעופות.

הקשו האחרונים⁵ מדוע שינה הרמב"ם ממה שכתבה הגמרא, והביא טעם אחר להיתר כל אדם בלקט.

האחר - עצם ההפרשה, שלא לכלות את השדה, בלא קשר לנתינה לעניים, והשני המלמד מה לעשות עם התבואה שנותרה בשדה, ומלמדת התורה שעליך לתיתו לעניים. נמצא, אם כן, שהפרשת המתנות איננה תלויה בעניים אלא עומדת לעצמה, וכפי שביארנו הרי שעניינה הוא גילוי חלק הכלל שבממונו של אדם.⁴ ע"י בגמרא בחולין (קל"ד ע"ב), שם משמע שבמקרה שאין עניים אין דין לקט כלל: "לוי זרע בכישר ולא הוי עניים למשקל לקט. אתא לקמיה דרב ששת, אמר ליה: 'לעני ולגר תעזב אותם' ולא לעורבים ולא לעטלפים". אמנם ע"י בראש השנה ד' ע"ב, שיש דין "בל תאחר" בלקט שכחה ופאה, ודנו שם הראשונים (ע"י תוס' ורשב"א) אם זהו רק כשלקט באיסור, או שגם כשאין עניים ולקט בהיתר (כבחולין שם) - כאשר יש עניים עליו לתת להם את התבואה שלקט.

⁵ 'תבונה' על ירושלמי פאה, וע"י בספר המפתח להל' מתנות עניים פ"א ה"י.

על פי דברינו מבואר, כי מתנות עניים אינם רכוש עניים, אלא ממון הכלל, ועל כן אין הרמב"ם דן בגדר יאוש וזכיה, שכן אין היחיד זוכה בתבואה מן העניים, אלא מן הכלל. היאוש, המופיע בדיון בגמרא, הוא בחינת סימן לכך שמעתה חלק הכלל אינו מיועד לעניים. אלא שאין בכך די, שכן עדיין צריך טעם להתירו לכל אדם, וטעם זה הוא "לא לאבוד ולא לעופות", ועל כן הביא הרמב"ם טעם זה.

ב. שאלה נוספת שואל ר' עקיבא איגר על המשנה בפאה (פ"ח מ"א):

וקשה לי הא מכל מקום גם לעניים קטנים יש חלק בזה, ולגבייהו הוי יאוש שלא מדעת...

כיון שלקטנים אין דעת, הרי שיאושם הוא יאוש שלא מדעת, שלא הוי יאוש, וכיצד זוכה בו כל אדם?!

על פי דברינו מבואר, שהלקט אינו שייך לקטנים, אלא זהו חלק הכלל בממון, ולכן אין צורך ביאוש בפועל של כל עני ועני, אלא בהגדרה כי נתייאשו העניים מלקט, וחוזר הלקט להיות ברשות הכלל.

ג. במשנה מובא (תרומות פ"א מ"ה):

אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה...

וכתב הרמב"ם בפירוש משנה זו:

ידוע שהלקט והשכחה והפאה לעניים, אין לכהן⁶ בהם שום מתנה, לפיכך לא יפריש תרומה הראויה לפירותיו מאחד מאלו שהן מתנות עניים.

והקשה על כך בתוי"ט:

ודבר תימה הוא, דמאי קמשמע לן שאין אדם פוטר עצמו מחובו במה שהוא של אחרים?!

יש לומר, שיש כמה דרכים שבהן פועל האדם בחלק הכלל שבממונו. יש דברים השייכים לכלל ואינם של האדם, ויש דברים שהם של האדם והוא מצווה לתיתם לכלל על פי ציווי התורה⁷. ניתן להבין, שהלקט ודומיו הם חלק הכלל בממונו של בעל הבית, והוא נותן אותם, על פי דעתו ורצונו, לכלל. שמא משום כך יכול הוא להחליט לתיתם לכהן, שאף זהו ביטוי של נתינה לכלל, ועל כן צריכה המשנה ללמדנו שלא כך הדבר.

⁶ זוהי גירסת הרב קאפח. בגירסה שלפנינו כתוב "ואין לבעל השדה בהם זכות", אך עצם קושיית התוס' יו"ט נשארת בעינה.

⁷ ע"י על כך בשיעור "תקפו כהן", במיוחד בעמ' 413.

ההבדל בין פאה ובין לקט

בספר הכוזרי (מאמר שלישי, י"א) מחלק את המצוות כולן לשלושה חלקים: מצוות אלוהיות, מצוות חברתיות ומצוות שכליות. והנה, בענין לקט, שכחה ופאה חילק הכוזרי את דבריו.

והנה החסיד משלנו שומר את כל המצוות האלוהיות האלה... וכן נזהר הוא מפאה ומערלה ומקדש הלולים. כללו של דבר - שומר הוא כל שאפשר לו לשמור מן המצוות האלוהיות, למען יצדק באמרו "לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי"...
אשר למצוות החברתיות הלא הן: לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב... ועזיבת הלקט, העוללות והפארות לעני - וכל המצוות הדומות לאלה.

מצות פאה שייכת למצוות האלוהיות ואילו מצות לקט למצוות החברתיות, ויש להבין ענין זה.⁸

חילוק בין מצוות לקט ופאה מצאנו גם ב"צפנת פענח". כך כתב (הל' מתנות עניים פ"א ה"ט):

וכן כתב בזה בח"ב לחלק בין לקט לשכחה ופאה, דלקט לא חל שם לקט עד שיבוא ליד עניים, ולא דמי לפיאה דשם מרשות בעל הבית נפיק ליה מיד, ואף אם נטלן עשיר לא גזל את בעל הבית רק את העניים... מה שאין כן בלקט, אם לקטן מקודם שזכו בו עניים הוה כמו שגזל את בעל הבית.

פאה אינה ברשות בעל הבית, אלא ברשות עניים מיד, אף קודם שנטלו עניים. לקט, לעומת זאת, שייך לבעל הבית עד שיקחוהו העניים, אלא שמצוה הוא להשאירו להם ולא לקחתו לעצמו.

עיקר מצות פאה הוא האיסור לכלות את הקציר. אין אנו גומרים את הקציר עד הסוף, ללמדנו שאין סוף. קצה השדה שייך ל"אין סוף", ומכח שייכותנו לאלוקות, זוכים בו העניים.⁹ זוהי מצוה אלוקית.

⁸ מפרשי הכוזרי, קול יהודה ואוצר נחמד, ביארו שבאמרו "פאה" במצוות האלוהיות מכון הוא לפאת הראש, אולם קשה לומר כך על פי ההקשר.

⁹ דבר זה עולה גם ממדרש חכמים (ויקרא רבה פרשה כ"ט, ב'): "ר' נחמן פתח (ירמיה ל') 'ואתה אל תירא עבדי יעקב, מדבר ביעקב, דכתיב (בראשית כ"ח) 'ויחלום והנה סולם מוצב ארצה...' אמר רבי ברכיה ור' חלבו ור' שמעון בן יוחאי בשם ר' מאיר: מלמד שהראה הקב"ה ליעקב שרה של בבל עולה ויורד, של מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד. אמר הקב"ה ליעקב: אף אתה עולה. באותה שעה נתיירא יעקב אבינו, ואמר: שמא ח"ו כשם שלא לו ירידה אף לי כן. אמר לו הקב"ה: ואתה אל תירא, אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית. לא האמין ולא עלה... אמר לו הקב"ה: אלו האמנת ועלית עוד לא ירדת, ועכשיו שלא האמנת ולא עלית, עתידין בניך שיהו משתעבדין בד' מלכיות בעולם הזה במסים ובארנוניות ובזימיות ובגלגליות. באותה שעה נתיירא יעקב, אמר לפני הקב"ה: רבונו של עולם, יכול לעולם, אמר לו (ירמיה ל') 'ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק... כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הרחתיך שמה' - אומות העולם שהן מכלין את שדותיהן - אעשה כלה, 'ואותך לא אעשה כלה' - אבל ישראל שאין מכלים שדותיהם, כמה דאת אמר 'לא תכלה פאת שדך', לא אעשה כלה". יעקב חשש לעלות באותו סולם שבו עולות האומות, סולם

בלקט ובשכחה, לעומת זאת, עיקר הענין הוא חברתי. שכחת עומר בשדה? נפלה לך שיבולת בעת הקציר? אל תשוב לקחתם. חשוב על העניים ואל תהא להוט אחר כל שיבולת. זוהי מצוה חברתית¹⁰.

המוצב ארצה, בעולם החומר. אך הקב"ה מלמד, כי אף שישראל והאומות עולים באותו סולם, וחורשים את אותן שדות, יש הבדל ביניהן. ישראל אינם מכלים את שדותיהם, וזה ביטוי לכך שאף העולם החומרי של ישראל נושק לעולם האינסופי, ועל כן אין הם כלים. ועי' ב"משוש הארץ" עמ' קפז, ובהע' 8 שם.

¹⁰ אמנם המשנה למלך (תרומות פ"ב ה"ט) הבין הפוך, שכן כתב: "...כללו של דבר כל שלא באה לרשות עני דזכי ליה רחמנא חייבת (במעשרות)... אפשר דשאני לקט מפאה שתלויה בדעתו של בעל הבית". פאה שניתנת בדעת בעלים הרי שעד שנותן לעני היא ממונו של בעל הבית, ולכן הגזול פאה - גזול את בעל הבית (ועד שבאה לרשות עני - חייבת במעשרות), אבל בלקט לא השגיחה התורה בדעתו, שהרי נשר שלא מדעתו, ולכן בזה אינו גזול את בעל הבית אלא את העניים (ופטור ממעשרות כבר מתחילה). אמנם, עי' בדברי ר' עקיבא איגר (המובאים ברמב"ם מהד' פרנקל על הל' תרומות הנ"ל), שחולק על המשנה למלך וסותר את דבריו בכמה דרכים, עיי"ש.